

Päätoimittaja
Minna Kaarakainen
minna.kaarakainen@uef.fi

Toimitussihteeri
Jenna Grundström
toimitussihteeri@socialmedicine.fi

Lehden internetsivut
<http://journal.fi/sla>

Julkaisija
Sosiaalilääketieteen yhdistys ry
Socialmedicinska föreningen rf

Julkaisijan osoite
Sosiaalilääketieteen yhdistys
c/o Paula Jääskeläinen
PL 42 (Unioninkatu 33)
00014 Helsingin yliopisto

Yhdistyksen puheenjohtaja
Tomi Mäki-Opas
Itä-Suomen yliopisto (sij. Helsinki)
tomi.maki-opas@uef.fi

Yhdistyksen sihteeri
Sanna Nykänen
sihteeri@socialmedicine.fi

Ilmestymisaikataulu
Neljä numeroa vuodessa (helmikuu, toukokuu, syyskuu
ja joulukuu)

Kirjapaino ja taitto
Kirjapaino Hermes Oy

Tämä julkaisu on saanut TSV:n kautta tieteellisen
julkaisu toiminnan avustusta, jota opetus- ja
kulttuuriministeriö myöntää Veikkauksen
tuotoista

ISSN 0355-5097
Kirjapaino Hermes Oy 2024

Vanhenemisen ja vanhuuden tutkijat — katse tulevaan!

Suomalaiset vanhenemisen ja vanhuuden tutkimukset kuuluvat länsimaiden tutkimusten etujoukkoon. Muutamit tutkijamme kiinnostuivat gerontologiasta jo 1970-luvulla eli aikana, jolloin iäkkäitä ihmisiä ei juurikaan näkynyt kylä- tai katukuvassamme. Tutkimusten aihepiiri on laajentunut nopeasti. Vanhenemistä ja vanhuutta käsitteleviä tutkimuksia tehdään nykyisin lähes kaikilla tieteenaloilla.

Tiedottaminen tutkimustuloksista ja yhteiskunnan kehittäminen niiden perusteella ovat kuuluneet gerontologian tutkijoiden tavoitteisiin. Tietoja on pyritty siirtämään poliittisiin päätöksiin ja koulutusjärjestelmiin. Väestölle on kerrottu myönteisen vanhenemisen mahdollisuuksista ja keinoista. On haluttu poistaa vanhenevan väestön eriarvoistumista.

Monien ammattien koulutus sisältää vanhenemisen ja vanhuuden perspektiivejä. Ikääntyvä väestö osallistuu aktiivisesti kuntonsa ylläpitämiseen ja etsii tietoja siitä, miten selviytyä toimintakykynsä pettäessä. Poliittisissa päätöksissä ja yhteiskunnan kehittämisessä on kiinnitetty huomattavan paljon huomiota iäkkäiden hyvinvoinnin turvaamiseen. Vanhuspolitiikka on tuotu käsitteistöön. Iäkkäiden eriytymistä ja eriarvoistumista sekä eri ikäryhmien voimakasta vastakkainasettelua on pyritty estämään.

Vaikka yleiskuva on myönteinen, vanhenemisen ja vanhuuden saralla on monia kuoppia. Sairaudet, toimintakyvyn heikkoudet, huono taloudellinen asema, pitkät etäisyydet lapsiin ja lähisukulaisiin, ystävien vähäinen määrä tai puute, puutteelliset digitaidot, heikko osaaminen nykypäivän pirstoutuneessa maailmassa, yksinäisyys sekä hoidon ja hoivan puutteet luovat

iäkkäiden välistä eriarvoisuutta. Osan heistä ne ovat pudottaneet syrjäytyneiden kastiin.

Keskimääräisen eliniän piteneminen ja vanhojen ihmisten määrän lisääntyminen kuvastavat vain muutamaa yhteiskuntamme muutosta 2000-luvulla. Suuri joukko pitkään koulutukseen ja monipuoliseen työuraan osallistuneita on saavuttanut eläkeiän. Osa heistä on hankkinut kotitalaisen tai jopa ison omaisuuden. Ikääntyneiden keskimääräinen varallisuus on lisääntynyt, ja monet haluavat käyttää sitä hyvinvointinsa edistämiseen. Suomalaiseen ikääntymisen eetokseen kuuluva säästäminen ja perinnön jättäminen jälkipolville vallitsee kuitenkin edelleen. Sanonta ”ihminen on varakkain kuolinpäivänsä aamuna” pätee moniin iäkkäisiin kansalaisiin. Ja osa nykypäivän eläkeikäisistä on työskennellyt huonosti palkatuissa töissä. Heidän eläkkeensä ja omaisuutensa ovat lähes mitättömät. Taloudellinen eriarvoisuus on totta, ja köyhien iäkkäiden tiedot ja taidot selviytyä elämässään saattavat olla puutteelliset.

Maastamme on tullut monikielinen ja monikulttuurinen, mikä nykyisin näkyy pääasiassa työikäisten, nuorten ja lasten keskuudessa. Seksuaalivähemmistöjen ja muiden vähemmistöryhmien aseman parantuminen ja yksilöllisyyden korostuminen arvoissa, pukeutumisessa ja puheissa ovat silmin nähtäviä muutoksia. Nykypäivän iäkkäät kantavat 1900-luvun puolivälin ja jälkipuoliskon arvoja, Tulevien iäkkäiden elämäkokemukset ja arvot ovat toisenlaisia.

Kotona asumisen ja omaisten avun korostaminen ovat leimanneet hoivapolitiikkaamme 2000-luvun alusta lähtien. Ympäri vuorokautisen hoivan osuutta on vähennetty. Hoivatyöntekijöistä on jopa pulaa, ja kotiin järjestetty hoiva kattaa vain minimaalisen osan huonokuntoisten tarpeista. Varakkaat ovat hankkineet yksityisiä hoitajia koteihinsa. Kehityssuunta ja poliittiset toimet ovat luoneet valtavan eriarvoisuuden kaikkialta heikoimpien ihmisten välille ja eristäneet monet heistä koteihinsa.

Kaikista vanhimpien eli 90 vuotta täyttäneiden määrä kasvaa koko 2020-luvun ajan. Ja suuret ikäluokat saavuttavat 85 vuoden iän seuraavan vuosikymmenen vaihteessa mainittujen ja kaikkien muiden muutosten keskellä.

Euroopan hoivapolitiikan tulevaisuutta kuvastaa Alankomaiden terveysministerin toteamus siitä, että vanhojen ihmisten on tulevaisuudessa luotettava yhä enemmän läheisten ja ystävien apuun ja yhä vähemmän ammattiauttajien apuun. Preventio, kotihoidon toimintojen vähentäminen, teknologian korostaminen ja yhteisöasumisen lisääminen kuuluvat keskeisiin tavoitteisiin. Ympäri vuorokautisen hoivan osuutta tulisi jopa vähentää. Ikääntyneet voivat joutua tekemään sopimuksia toistensa auttamisesta. Yksityispalveluiden määrä lisääntyy, ja varallisuuden merkitys avun saamisessa korostuu.

Uskomme vanhenemisen ja vanhuuden tutkijoiden mahdollisuuksiin vaikuttaa tulevaisuuteen. Ennakoimalla tulevaa kehitystä, tarkastelemalla mahdollisia syrjintää ja yhteiskunnasta putoamista aiheuttavia tekijöitä ja tutkimalla niiden vaikutuksia nopeasti ajan virrassa voimme ehkäistä katastrofaalisia muutoksia. Tämä vaatii myös sitä, että ikääntyneitä kuullaan, heille annetaan vaikutusmahdollisuuksia ja he saavat osallistua tutkijayhteisöihin.

SIRKKA-LIISA KIVELÄ
*yleislääketieteen ja geriatrian erikoislääkäri
yleislääketieteen professori, emerita,
Turun yliopisto
geriatriksen lääkehoidon dosentti,
Helsingin yliopisto*

MARJO RING
*FT, tutkijatohtori, Itä-Suomen yliopisto
Projektitutkija, XAMK*

MINNA KAARAKAINEN
*sosiaali- ja terveystieteiden dosentti,
Helsingin yliopisto
TKI asiantuntija, Savonia AMK
Sosiaalilääketieteellisen aikakauslehden
päätoimittaja*